

ACTUALITATEA ÎNSUȘIRILOR SLUJITORILOR BISERICEȘTI ÎN SCRIERILE PAULINE. PERSPECTIVĂ EXEGETICĂ CONFORM EPISTOLEI I TIMOTEI*

PROTOS. DRD. CONSTANTIN ȚANEF**

Abstract: The topic of the following article belongs to Biblical and Sistematical Theology domain of The New Testament from an Orthodox perspective. Reasons of this research are enumerated and typically explained in the third chapter of the first Epistle to Timothy, where the attributes of Church Servants (Bishops, Priests, Deacons) are described. The objectives of this paper are to analyse the complex personality of those left by God in the world to serve His Church, as they are masterfully portrayed by the Holy Apostle Paul in the First Epistle to Timothy, in the writings of the Holy Fathers of the Church and in the works of contemporary theologians.

Keywords: Servants of God, moral attributes, Orthodox Theology, New Testament, First Epistle to Timothy

PRELIMINARII

Articolul de față se încadrează în domeniul teologiei biblice și sistematice a Noului Testament. Motivele cercetării asupra temei sunt prezentate pe larg în versetele capitolului al treilea al Epistolei I către Timotei, unde sunt descrise principalele însușiri ale slujitorilor bisericești: „Se cuvine, dar, ca episcopul să fie fără de prihană, bărbat al unei singure femei, veghetor, înțelept, cuviincios, iubitor de străini, destoinic să învețe pe alții, nebețiv, nedeprins să bată, neagonisitor de câștig urât, ci blând, pașnic, ne iubitor de argint, bine chivernisind casa lui, având copii ascultători, cu toată bună-cuviința; căci dacă nu știe cineva să-și rânduiască propria lui casă, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu?” (I Timotei 3, 2-5).

Obiectivele acestei lucrări sunt legate de personalitatea complexă a celor lăsați de Dumnezeu în lume să slujească Biserica Sa, așa cum sunt ele zugrăvite cu măiestrie de Sfântul Apostol Pavel în Prima Epistolă către Timotei, în scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii și ale teologilor contemporani, care tâlcuiesc textul nou testamentar.

În cursul istoriei Bisericii, Epistola I către Timotei, alături de celelalte Epistole pastorale, au fost folosite pentru a-i învăța pe slujitorii lui Hristos cu privire la îndatoririle și purta-

rea lor și au fost de neprețuit prin faptul că au oferit un model de conduită practică¹. Acest lucru este valabil și astăzi.

Marea ispită a lumii contemporane vizavi de Cuvântul lui Dumnezeu este aceea că faptele, întâmplările relatate de Biblie, cuvântul pe care îl conține, sunt considerate ca aparținând trecutului milenar și că nu ne mai privesc pe noi².

Numai că toate acestea trebuie înțelese ca fiind chemările adresate de către Dumnezeu, nouă:

„Orice pasaj din Biblie și în special din Evanghelie, trebuie privit și înțeles ca fiind mesajul adresat de Dumnezeu nouă, acum, când ne caută să ne vorbească, să intre în casa noastră, să ne mântuiască. A citi, a rosti sau asculta cuvântul fără această credință, însemnează a rămâne exteriori cuvântului și puterii sale”³.

Actualitatea îndrumărilor Sfântului Apostol Pavel, privind primirea cuiva la hirotonie, este permanentă. Ele stau la obârșia formării multor conștiințe preoțești de elită, chemând pe mulți preoți la îndeplinirea exemplară a misiunii lor în Biserică și în lume, aducând în conștiința preotului fiorul înaltei sale răspunderi, al rolului său și al îndatoririlor ce-i revin. Asupra unora dintre aceste îndrumări, Apostolul va reveni în epistolele pastorale, pentru a le transforma în norme ale conduitei slujitorilor bisericești în activitatea lor pastoral-misionară⁴.

Sfântul Pavel este actual, pentru oamenii de azi, prin spiritul său practic. El nu se pierde în speculații nesfârșite, ci oferă soluții concrete, care pot fi puse imediat în practică, fiind tot atât de valabile ca și în timpul când a scris Epistolele sale.

Epistola I către Timotei, împreună cu toate epistolele pastorale, contribuie la trezirea conștiinței preoțești, oferind modelul, pe de o parte, dar și teme de meditație, pe de alta. Preoția din vremea Apostolilor este aceeași cu cea din zilele noastre, aceleași cuvinte le rostește cel ce săvârșește Sfânta Jertfă astăzi, ca și atunci, și „cel ce socotește că aceasta este mai mică decât aceea nu știe că Hristos este prezent și acum și lucrează și acum”⁵. Deci și viața și însușirile slujitorului bisericesc trebuie să fie după spusele Apostolului Pavel.

În societatea de consum în care trăim, omenirea suferă în primul rând de foame spirituală. Deși multe cărți spirituale circulă în prezent, mai multe ca niciodată, și multe predici ce pot fi auzite, aproape în fiecare colț al lumii, foamea spirituală există și este foarte mare, împlinindu-se cuvintele proorocului: „Va fi o foamete pentru

* Studiul a fost realizat sub coordonarea Arhim. Prof. univ. dr. Teofil Tia, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca.

¹ James DIXON DOUGLAS ET AL., *Dicționar biblic*, Cartea Creștină, Oradea, 1995.

² Stelian TOFANĂ, „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată: eficientă sau ineficientă?”, în *Plērōma* 2 (2006), p. 26

³ Stelian TOFANĂ, „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată...”, p. 26

⁴ Vasile MIHOC, „Preoția sacramentală”, în *Mitropolia Ardealului* 1-2 (1983), p. 37-44.

⁵ Ștefan ALEXE, „Actualitatea gândirii Sfinților Trei Ierarhi despre preoție”, în *Studii Teologice* 1-2 (1984), p. 96.

Cuvântul Domnului” (Amos 8, 11). Pe de o parte, deoarece majoritatea populației, din păcate, nu studiază, fapt pentru care mulți factori sunt responsabili, precum televiziunea, pierderea valorilor morale, indiferența față de viața spirituală din pricina mulțimii de bunuri materiale etc. Pe de altă parte, deoarece de multe ori, chiar acolo unde abundă cărțile și predicile, care sunt oferite ca fiind Cuvântul lui Dumnezeu și hrană spirituală, nu este altceva decât o teologie de suprafață, fără profunzime. Se rostesc cuvinte pompoase, spuse de oameni care nu au puterea de a convinge, de a susține și a determina învierea sufletului omului.

Cât de adevărate sunt cuvintele mitropolitului Antonie Bloom, despre necesitatea trăirii în viața slujitorului lui Dumnezeu, a cuvintelor pe care le predică altora: „Cum să Îl vezi pe Hristos? Cine poate să Îl arate? Mai ales cel ce este el însuși purtător al chipului lui Dumnezeu”. Mitropolitul Antonie de Suroj spunea că nimeni nu poate să creadă în Dumnezeu până nu va vedea lumina vieții veșnice în ochii altui om⁶. Iată cum, vedem întruchipate în această lumină a vieții veșnice, pe care orice creștin trebuie să o descopere în ochii slujitorului Bisericii, toate virtuțile, toate biruințele prin luptă împotriva patimilor, toată înfrânarea, toată rugăciunea și milostenia, tot efortul ascetic, despre care vorbește în capitoul al treilea din Epistola I către Timotei, Apostolul Pavel. Pentru că toate acestea la un loc, aduc lumina vieții veșnice în ochii celui care privește dincolo de lumea aceasta, în lumea lui Dumnezeu.

Trăim într-o eră în care secularismul a luat proporții periculoase și devorează măduva teologiei ortodoxe și a vieții creștine. Multe predici sunt vagi, fără culoare, fără miros, fără gust și sunt orice, dar nu Cuvântul lui Dumnezeu. De asemenea, cuvintele despre Dumnezeu sunt un lucru, dar Cuvântul lui Dumnezeu este altul, acesta din urmă fiind fructul experienței și viziunea lui Dumnezeu. Și dacă predicatorul cuvintelor divine nu are experiență personală și expertiză, atunci el are abilitatea să „exploateze” experiența și expertiza sfinților care L-au văzut pe Dumnezeu, și trebuie să facă asta, neoferind propriile sale gânduri și reflecții, deoarece există posibilitatea de a face greșeli grave. Și cu siguranță nimeni nu are dreptul să se joace nici cu propria mântuire, și nici cu mântuirea altora. Și atunci trebuie căutat un izvor curat de teologie pastorală, pe care îl găsim la Epistola I către Timotei a Sfântului Pavel. El îl îndeamnă pe Apostolul Timotei să reaprindă flacăra darului lui Dumnezeu, primit prin punerea mâinilor, deoarece „Dumnezeu nu ne-a dăruit duhul temerii, ci al puterii, și al dragostei și al înțelepciunii” (2 Timotei 1,7).

Există o părere a lumii de azi că aceia care se străduiesc să urmeze voia Domnului în viața lor sunt timizi, nesociabili, rupți de societate, lipsiți de viață, neavând puterea să facă față vieții de zi cu zi și problemelor ei. Realitatea, însă, dovedește exact contrariul, deoarece omul trebuie să dispună de un mare curaj, de putere interioară și bărbăție spirituală pentru a renunța la voia lui, pentru a trăi în ascultare de voia lui Dumnezeu sau pentru a trăi în feciorie, puritate și înțelepciune, în condițiile dificile

⁶ Ioachim PARR, Diana GUȚU, *Să nu preferi nimic iubirii lui Hristos: conferințe, predici, convorbiri*, Vol. I, Egumenița, Galați, 2015, p. 34.

și ostile ale lumii de azi, fie că este căsătorit sau monah, fiind nevoie de multă asceză și rugăciune, atât pentru laici, cât mai ales pentru slujitorii Bisericii. Acest lucru este confirmat de un trăitor al veacului XX, Sfântul Siluan Atonitul: „A te ruga pentru întreaga lume e ca și cum ai vărsa sânge”⁷.

Acolo unde diferențele dintre cei bogați și cei săraci creează o prăpastie nedreaptă, un episcop sau un preot „neagonisitor de câștig urât”, după îndemnul Apostolului Pavel, este o lumină în întuneric, o nădejde că nu-i totul pierdut, că mai sunt din cei care urmează pe Hristos și intră pe ușa cea strâmtă, în cămărilor Împăratului Lumii.

Desfrâul, divorțul, violența domestică, abandonarea copiilor sunt vești pe care le întâlnim în fiecare zi în lumea de azi. Cum putem să luptăm împotriva lor? Există tratate de psihologie, morală, drept, și multe altele care se ocupă de astfel de probleme. Se desfășoară simpozioane și dezbateri, în care cei care au responsabilități în societate, încearcă să găsească soluții la ele. Dumnezeu a dat o dată pentru totdeauna o soluție pentru familia preotului, și a spus-o prin gura lui Pavel: „preotul să fie bun chivernisitor al casei sale și copiii săi să fie ascultători” (I Timotei 3, 4-5), pentru a fi un bun exemplu pentru ceilalți. Și această familie a preotului a dat mult rod bun, ca să ne amintim numai de Sfântul Grigorie de Nazianz, care a crescut în familia unui episcop creștin și a ajuns luminător al Bisericii, dar și de mulți copii de preoți care au făcut cinste familiei slujitorului bisericesc, așa cum găsim în istorie și în literatura română.

Acestea sunt căile pe care și slujitorii de azi ai Bisericii trebuie să meargă, pentru a-și asigura un „răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos”, așa cum cerem în fiecare dumnezeiască Liturghie.

Dacă luăm împreună Epistola I-a către Timotei și aceea către Tit, scrise aproape în același timp sau la foarte scurt timp una după cealaltă, din pericopele paralele referitoare la acest subiect: 1 Tim. III, 1-13 și Tit I, 5-9, rezultă că Apostolul are în vedere pe slujitorii bisericești din cele trei trepte harice ale ierarhiei bisericești: episcop (1 Tim. III, 2-7; Tit I, 7-9); preot (Tit I, 5-6; 1 Tim. II; 17-19) și diacon (1 Tim. III, 8-13). Apostolul neamurilor formulează în mod principal un număr de 16 condiții și însușiri necesare candidaților la hirotonie. Stabilindu-le, Sfântul Pavel arată și felul în care aceștia vor trebui să se comporte în activitatea lor misionar-pastorală de fiecare zi, după hirotonie, căci ele zugrăvesc, pentru totdeauna, chipul ideal al slujitorului bisericesc.

Apostolul are în vedere, mai întâi, pe slujitorii bisericești din cele două trepte harice superioare: episcopii și preoții. Iată textul: „Vrednic de crezare este cuvântul: de dorește cineva episcopie, bun lucru dorește. Se cuvine însă ca episcopul să fie fără prihană, bărbat al unei singure femei, veghetor asupra-și, moderat, cuviincios, primitor de străini, destoinic să învețe pe alții, nu bețiv, nu bătaș, neagonisitor de câștig urât, ci blând, pașnic, neubitor de argint, bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, cu toată buna-cuviință. Căci dacă nu știe cineva să-și rânduiască propria sa casă, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu? Să nu fie de curând botezat,

⁷ Arhimandritul SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 69.

ca nu cumva, orbit de trufie, să cadă în osânda diavolului. Și trebuie să aibă mărturie bună de la cei din afară, ca să nu cadă în ocară și în cursa diavolului” (vers. 1-7).

„În cărțile Noului Testament, termenul episcop se întâlnește numai de cinci ori: I Petru II, 25; Fap. Ap. XX, 28; Filip. I, 1; I Tim. III, 2; Tit I, 7. În textul din I Petru II, 25 [...] păstor și episcop este numit Mântuitorul. În celelalte texte, cum am arătat, preoții sunt numiți episcopi”⁸.

Sintagma: „Vrednic de crezare este cuvântul”, pe care Apostolul o folosește de cinci ori în epistolele pastorale (1 Tim. I, 15; III, 1; IV, 9; II Tim. II, 11; Tit III, 8), are menirea de a sublinia importanta învățaturii pe care o transmite și are înțelesul de: „e sigur ceea ce s-a spus”, sau: „un lucru cert este că”. Din cuvintele: „de dorește cineva episcopie” reținem că posibilitatea intrării în cler este deschisă oricărui creștin care dorește acest lucru și are și pregătirea necesară (comp. si: Mt. XVI, 24; Mc. VIII, 34; Lc. IX, 23). Prin termenul de „episcopie” se desemnează o latură a slujirii preoțești, aceea de cărmuire, de păstorire a credincioșilor în Biserică, pentru că înțelesul său stă în strânsă legătură cu verbul care însemnează a supraveghea, a păzi, a purta de grijă. Iar cuvintele „bun lucru dorește” califică atât noblețea și frumusețea lucrării pastorale pe care o denumeste termenul de „episcopie”, cât și dorința pe care o manifestă cineva, de a primi investitura acestei misiuni. „Se cuvine, însă, ca episcopul să fie...”. În această privință, tradiția exegetică patristică este unanimă. Înțelegând în sensul cel mai restrâns termenul ce se referă la episcopi, Sfântul Ioan Hrisostom, Ecumeniu și Teofilact precizează că „cele pe care le-a spus despre episcopi sunt potrivite și pentru preoți”, „căci și ei (preoții) sunt însărcinați cu învățătura și cu purtarea de grijă a Bisericii”.

Se observă că între cerințele celui chemat la slujirea Bisericii, Sfântul Pavel enumeră opt pozitive și șase negative. Prima și ultima dintre cele pozitive se referă la familia lui.⁹

ARGUMENTAREA TEMEI DIN PERSPECTIVĂ EXEGETICĂ

1. „Fără de prihană” (I Tim. 3, 2)

Cea dintâi din însușirile (condițiile) cerute candidatului la hirotonie este: „să fie fără de prihană”, în greacă ἀνεπίληπτον, adică ireproșabil, fără pată, având o comportare care nu oferă nici o pricină de critică sau de sminteală. Acesta este hirotonit întrucât are viața curată și purtare vrednică de această mare cinste preoțească.

Despre curăția sufletului ne vorbește însuși Hristos în Predica de pe munte: „Feriți-vă cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8).

Curăția sufletului, preotul o dobândește și o păstrează prin grele încercări, pentru că frumusețea lui duhovnicească este rodul luptei înverșunate dintre virtute și păcat,

⁸ IUSTIN MOISESCU, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică: texte biblice și patristice despre pace și muncă*, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, p. 51.

⁹ WILLIAM HENDRIKSEN, *Thessalonians, the Pastorals, and Hebrews – New Testament Commentary*, Michigan, 2007, p. 120.

este încoronarea unei privegheri neîncetate și a unei convingeri puternice¹⁰. „Spune-mi, te rog - întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur - unde-l vom pune pe preot când cheamă Duhul cel Sfânt, când săvârșește prea înfricoșătoarea jertfă și când atinge neconținut pe Stăpânul obștesc al tuturor? Cât de mare curăție, cât de mare evlavie îi vom cere? Gândește-te ce fel trebuie să fie mâinile acelea care slujesc, ce fel trebuie să fie limba aceea care rostește acele cuvinte” (Despre preoție, IV, 4). „Trebuie să fie atât de curat ca și cum ar sta chiar în cer, împreună cu puterile cele îngerești” (Despre preoție, III, 4). „Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât înseși razele soarelui, pentru ca Duhul cel Sfânt să nu-l părăsească niciodată și ca să poată spune: Iar de acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20, Despre preoție, VI, 2)¹¹.

2. „Bărbat al unei singure femei” (I Tim. 3, 2)

Precum se observă, Apostolul îl are în vedere îndeosebi, aici, pe episcop, care în perioada apostolică și post-apostolică, putea fi și căsătorit. Se cunoaște că împăratul Iustinian „printr-o novelă din anul 531, impune episcopilor celibatul”¹². Această rânduală a celibatului pentru episcop s-a definitivat în timp, mai ales prin canoanele 12, 13 ale Sinodului V-VI Ecumenic, de la Constantinopol, când unor Întâi-Stătători, ridicați la episcopat după căsătorie, le era îngăduit să viețuiască în continuare împreună cu propriile lor soții. Pentru a feri Biserica, de „poticnire și sminteală”, spre folosul turmei duhovnicești, s-a decis încetarea unei asemenea conviețuiri¹³.

La treapta episcopală nu pot ajunge, după hotărârea Sinodului V-VI ecumenic, decât cei neînsurați sau văduvi prin decesul soției, deveniți în prealabil ieromonahi:

„Condițiile acestea cerute primitorilor Tainei au semnificația lor spirituală. Membrii ierarhiei nu pot fi decât bărbați, pentru că sunt chemați să fie organele văzute ale lui Hristos, unicul săvârșitor nevăzut al Tainei; iar Hristos a fost bărbat. Femeile îi nasc și îi pot crește pentru preoție pe copiii lor asemenea Maicii Domnului”¹⁴.

Ele sunt mamele preoților și episcopilor, Dumnezeu exercitând prin ele cea mai mare autoritate spirituală asupra lor, după cum afirmă Paul Evdokimov:

„Legătura atât de tainică între mamă și prunc face ca femeia, Eva – izvor de viață – să vegheze asupra oricărei făpturi, să apere viața și lumea. Fecioară sau soție, orice femeie este mamă în aeternum. Elementele constitutive ale sufletului ei îi dau predispoziție de a „cloci” tot ce întâlnește în cale, de a descoperi, în ființa cea mai virilă și mai tare, un copil slab și fără apărare”¹⁵.

¹⁰ Mircea BASARAB, „Chipul preotului după Sfinții Trei Ierarhi”, în *Mitropolia Olteniei* 1-2 (1970), p. 6.

¹¹ Dumitru FECIORU, „Cuvânt înainte”, la SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Despre Preoție*, EIBMBOR, București, 1987, p. 16

¹² Ioan FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 107.

¹³ Constantin GALERIU, „Familia preotului”, după <http://sfduh.3x.ro/p10.htm> (accesat la 09.12.2020).

¹⁴ Dumitru STĂNILĂ, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, EIBMBOR, București, 1997, p. 113.

¹⁵ Paul EVDOKIMOV, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994, p. 41-42.

După cum observa Sfântul Ioan Hrisostom, prin acest text nu se stabilește obligativitatea căsătoriei clericilor, însă după hirotonie nu se mai pot căsători. Celibatul episcopilor, recrutați dintre călugări, este o practică mai târzie a Bisericii, încă necunoscută în vremea Sfântului Pavel; accentul cade aici pe monogamie și pe căsătoria unică. Problema necăsătoriei episcopilor, pusă inițial la sinodul I ecumenic (Niceea, 325), s-a statornicit la sinodul VI ecumenic (quini-sext, Trulan, 692) în sensul ca episcopii să fie recrutați dintre monahi.

Atunci când Dumnezeu binecuvântează și adevărata chemare a slujitorului bisericesc este împlinită, se poate ajunge la o astfel de mărturie, certificată de experiența ei:

„Nu cred că poate fi un preot de mir bun, fără o preoteasă bună. După preoție, o socotesc pe soția mea cel mai de preț dar pe care mi l-a dat Dumnezeu. Peste tot și totdeauna m-a însoțit îndeaproape, sprijinindu-mă. O preoteasă excepțională, care și-a înțeles menirea și a consimțit să facă sacrificiile necesare, deloc mici”¹⁶.

3. „Veghetor” (I Tim. 3, 2)

O altă însușire importantă a păstorului este cea exprimată prin termenul „veghetor” cu sensul de: treaz, atent, sobru, treaz, vigilent, cuminte, controlat. Să fie, deci, în stare permanentă de veghe necesară păzirii învățaturii de orice răstălmăcire, dar și feririi turmei de uneltirile falșilor învățători. În folosirea uzuală a cuvântului, acesta denumeste pe cel ce supraveghea construcția unei case. Persoanele respective nu doar supraveghează, ci ei arată cum trebuie să se lucreze¹⁷.

Nu numai episcopul are datoria de a fi „veghetor” așa cum îi cere însuși numele, ci și preotul. Viețuind în mijlocul Bisericii vii a credincioșilor, preotul simte toate mișcările sufletești, culturale, economice, politice ale acestora, fiind dator a veghea, ca influențele rele să nu tulbure sau să abată pe vreunul dintre ei de la calea spre mântuire. Această grijă nu este deloc ușoară, și nu este îndeplinită cu bine de către toți.

Despre acesta ne vorbește și Sfântul Ioan Gură de Aur:

„Greutăți așa de mari întâmpină preotul în îndeplinirea îndatoririlor sale față de credincioși... Ce fel de om trebuie să fie cel ce se roagă pentru tot orașul – dar ce spun pentru tot orașul? – pentru toată lumea, care se roagă să facă pe Dumnezeu îndurător față de păcatele tuturor, nu numai a celor vii, dar și a celor morți? Socot că nu-i de ajuns pentru o rugăciune atât de mare nici îndrăzneala lui Moise și a lui Ilie. Ca și cum i s-ar fi încredințat întreaga lume, ca și cum ar fi tatăl tuturor oamenilor, așa se apropie preotul de Dumnezeu, rugându-se să se stingă războaiele de pretutindeni, să înceteze tulburările și cerând, atât în rugăciunile din casă, cât și în rugăciunile din biserică, pace, an îmbelșugat, izbăvire grabnică de toate necazurile ce supără pe fiecare. Preotul trebuie să se deosebească atât de mult în toate de toți cei pentru care se roagă, cât se deosebește un conducător de supușii săi”¹⁸.

¹⁶ Costion NICOLESCU, *Un preot de foc. Părintele Iulian*, Ediția întâi, Editura Bizantină, București, 2000, p. 21.

¹⁷ Fritz GRUNZWEIG, *Epistolele către Timotei; Epistola către Tit; Epistola către Filimon – comentariu biblic*, Editura Lumina Lumii, Sibiu, 2007, p. 117.

¹⁸ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Despre preoție*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987, p. 126.

4. „Înțelept” (I Tim. 3, 2)

Înțelepciunea este una dintre cele patru virtuți morale, cardinale sau filosofice alături de dreptate, cumpătare și bărbăție sau curaj. Aceasta reprezintă capacitatea unei persoane de a folosi cele mai potrivite metode și mijloace pentru atingerea celor mai bune scopuri:

„Chiar și la modul general, într-un sens profan, se socotește o virtute, deoarece se referă la o dispoziție lăuntrică și la niște manifestări exterioare constante, conștiente și liber îndreptate spre atingerea unui scop socotit bun de săvârșitor. Datorită acestor criterii, înțelepciunea este o virtute universal recunoscută, chiar dacă o mulțime de nuanțe și elemente o deosebesc de înțelepciunea creștină”¹⁹.

Înțelepciunea pe care trebuie să o aibă un slujitor bisericesc tinde să se confunde cu desăvârșirea, sfințenia. Dispoziția lăuntrică a acestuia este îndreptată statornic și liber spre Dumnezeu ca Bine suprem. Slujitorul altarului își controlează mereu comportamentul ca să nu întunece harul, să nu micșoreze lucrarea lui Dumnezeu în el, fapt pentru care își caută adevăratele limite sufletești și fizice și încearcă periodic să le depășească. Acesta se comportă cu multă chibzuință și demnitate, încât umblă întotdeauna în căile Domnului (Pilde 3, 4-6), asemenea fecioarelor celor înțelepte (Matei 25, 1-13), se străduiește „să împlinească cele cuvenite și folositoare pentru firea sufletului său, ferindu-se și de cele nepotrivite care i-ar vătăma sufletul și nemurirea”, după cuvintele Sfântului Antonie cel Mare²⁰.

5. „Cuviniicios” (I Tim. 3, 2)

„Cuviniința preoțească este forma vieții particulare și comunitare a păstorului duhovnicesc prin limitele impuse de însăși demnitatea, rangul și petrecerea lui preoțească. Potrivit acestor limite, trebuie ca păstorul duhovnicesc, și acasă, și la biserică, și în comunitate și oriunde ar fi, să păzească pretutindeni chipul cuviinței preoțești”²¹.

6. „Iubitor de străini” (I Tim. 3, 2)

Cuvântul grecesc φιλόξενον înseamnă a fi primitor de străini²², ospitalier, iar în duhul evanghelic înseamnă a fi milostiv, îngrijindu-te de hrana, apa, îmbrăcămintea, sănătatea și adăpostul celui care are nevoie de ele, toate acestea pentru dragostea față de Hristos, Cel ce a lăsat această poruncă.

¹⁹ <http://www.doxologia.ro/viata-bisericii/interviu/intelepiciunea-crestina-este-bucuria-implinirii-poruncilor-lui-dumnezeu> (accesat la 11.12.2020). Vezi și GRIGORIE MARCU, *Sfântul Apostol Pavel despre personalitatea religioasă-morală a păstorului de suflute*, p. 206.

²⁰ Grigorie MARCU, *Sfântul Apostol Pavel despre personalitatea religioasă-morală a păstorului de suflute*, p. 206.

²¹ SF NECTARIE DE EGHINA, *Despre preoție*, Editura Sophia, București, 2008, p. 53. Vezi și Mircea BASARAB, „Chipul preotului după Sfinții Trei Ierarhi”, în *Mitropolia Olteniei* 1-2 (1970), pp. 3-15.

²² Maurice CARREZ ET AL., *Dicționar grec-român al Noului Testament*, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1998, p. 308.

7. „Destoinic să învețe pe alții” (I Tim. 3, 2)

Slujitorul Bisericii trebuie să fie „destoinic să învețe și pe alții”, διδακτικόν²³ în limba greacă. Preotul trebuie să posede o cultură vastă. Poate nimeni în lumea aceasta, nu are o nevoie mai reală de o cultură profundă și multilaterală ca slujitorul altarului. Conducătorul de suflete se află, neconținut, în fața a nenumărate și infinit de variate probleme de gândire, de simțire și de atitudine ale turmei sale cuvântătoare. Pentru aceasta arsenalul culturii sale trebuie să fie extrem de bogat²⁴.

Sfântul Ioan Gură de Aur arată nenumăratele binefaceri ale predicii preotului în viața creștinilor:

„În afară de pilda prin faptă, preoții n-au decât un singur mijloc, o singură cale de vindecare: învățătura prin cuvânt, predica. Acesta e instrumentul, acesta e hrana, acesta e cel mai bun aer; acesta ține loc de medicament sau de bisturiu. Dacă preotul trebuie să ardă sau să taie, trebuie neapărat să se folosească de predică. Dacă predica nu-i în stare să facă asta, zadarnice sunt toate celelalte. Prin predică ridicăm sufletul deznădăjduit; prin predică smerim sufletul îngâmfat; prin predică tăiem ce-i de prisos; prin predică împlinim cele de lipsă; prin predică lucrăm pe toate celelalte câte ne ajută la însănătoșirea sufletului”²⁵.

8. „Nebețiv” (I Tim. 3, 3)

Sfântul Apostol Pavel insistă ca preotul să nu fie bețiv, μη πάροινον²⁶ în greacă. La rândul său, Sfântul Ioan Gură de Aur, în Cuvântul de învățătură pentru preoți spune:

„Și iarăși, o preotule, păstorule al oilor lui Hristos și stăpătorule înainte al înfrisoșătoarei Mese, cel ce înalți rugăciunile la Dumnezeu pentru toți cei ce sunt în locașul și în Biserica aceasta și te rogi pentru unirea credincioșilor, să te păzești de beție, că ea îți spurcă rugăciunile tale.”²⁷ Și iarăși îl roagă pe preot: „o, slujitorule al lui Hristos, păzește-te de băutură, că ești serafim cu trup și nu ți se cade ție să te dai la băutură”²⁸.

Beția este mama desfrânării, din care se nasc toate urgiile, cum spune Sfântul Apostol Pavel: „Nu vă îmbătați de vin, întru care este desfrânarea” (Ef. 5, 18). Beția duce pe om la ceartă (Prov. 20, 1; 23, 29-30) și la sărăcie (Prov. 21, 17; 23, 31). Beția duce pe om la stricăciune (Prov. 23, 31-33); la nedreptate (Prov. 31, 5; Rom. 13, 13) și la cruzime (Isaia 28, 7; Osea 4, 11).

Beția este cu atât mai mult oprită slujitorilor lui Dumnezeu, adică clericilor (I Tim. 3, 2-3; Tit 1, 7). De aceea, mare pedeapsă așteaptă pe cei bețivi care nu se pocăiesc

²³ Maurice CARREZ ET AL., *Dicționar grec-român al Noului Testament*, p. 79.

²⁴ Ioan G. COMAN, *Sublimul preoției creștine*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1940, p. 12

²⁵ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Despre preoție*, Editura IBMBOR, București, 1987, p. 99

²⁶ Maurice CARREZ ET AL., *Dicționar grec-român al Noului Testament*, p. 220.

²⁷ Gurie GEORGIU, *Vocația preoțească în context postmodern - responsabilitate pastorală și criză de motivație în perimetrul eclezial*, Felicitas Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Stockholm Hunedoara, 2014, p. 225.

²⁸ Gurie GEORGIU, *Vocația preoțească în context postmodern...*, p. 226.

(Isaia 5, 12, 22; 28, 1-3; Deut. 21, 20; Ioil 1, 5; Naum 1, 10; Matei 24, 49-51; Luca 12, 45-46).

9. „Nedeprins să bată” (I Tim. 3, 3)

O altă condiție cerută de Sfântul Pavel slujitorului bisericesc este ca să nu fie „bătăuș”, agresiv, $\mu\eta\ \pi\lambda\acute{\eta}\kappa\tau\eta\nu$ ²⁹ în greacă, adică trebuie să nu existe acte de violență în limbaj și conduită, în raport cu credincioșii și bineînțeleș, să se ferească de orice acte de brutalitate în toate situațiile în care s-ar afla. Pentru a răspunde la această exigență a Apostolului Pavel, slujitorul bisericesc trebuie să-și aducă aminte permanent cine este și care este menirea sa în lume.

Ridicarea din această stare se poate produce doar prin privirea permanentă la învățătura și idealul creștin, care oferă și modelul, Hristos, și soluția, care este porunca iubirii. Raportarea la modelul suprem sau la cele umane (sfînții) poate elimina, într-o oarecare măsură, violența spre sine, în timp ce urmarea legii iubirii poate duce la estomparea violenței spre ceilalți.

10. „Neagonisitor de câștig urât” (I Tim. 3, 3)

Dezinteresarea de cele materiale și, mai ales, neagonisirea de bunuri materiale pe căi necinstite, este o altă însușire necesară slujitorului bisericesc, fiind unul din factorii principali ai succesului misionar. Asemenea Sfinților Apostoli și urmașilor acestora, adevăratul preot sau episcop, tămăduitor al sufletelor și luptător pentru mântuirea lor, nu caută ale sale, ci pe cele ale Duhului Sfânt căruia slujește³⁰.

„Înglodarea în immanent, pofta de lucruri materiale, trecătoare, lăcomia după avere sunt foarte discreditante pentru un preot. El, care are un mesaj îmbibat de spiritual, de transcendent, el, care face o invitație concretă credincioșilor să privească dincolo de această lume, la valorile neperisabile, eterne, în momentul în care este văzut de credincioși ca hulpav, însetat de lucruri pământești, cu mare foame de bani, dezamăgește enorm și își erodează credibilitatea și forța de impact a mesajului. De-a lungul întregii istorii, cel căruia i s-a încredințat un mesaj ultra-teren a avut mai mari ispite de alipire de ceea ce este terestru. Absența vocației reale face din preot, un om supus intereselor mărunte, în primul rând poftei după venituri”³¹.

„Neagonisitor de câștig urât” considerăm că se referă și la datoria episcopilor de a nu pretinde sau de a primi bani pentru a hirotoni preoți și diaconi. Simonia este „încercarea de a cumpăra cu bani harul apostolesc sau preoțesc, denumire rămasă de la Simon Magul, care a vrut să cumpere această putere spirituală, harică de la apostolii Petru și Ioan (Fapte 8,17-20)”³².

²⁹ Maurice CARREZ ET AL., *Dicționar grec-român al Noului Testament*, p. 232.

³⁰ Ioan G. COMAN, *Vocația și pregătirea pentru preoție*, p. 246.

³¹ Gurie GEORGIU, *Vocația preoțească în context postmodern...*, pp. 125-126.

³² Ioan MIRCEA, „Simonie”, în *Dicționar al Noului Testament: A-Z*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 479.

11. „Blând” (I Tim. 3, 3)

Prin acest termen, blândețe, se definește de către Sfântul Pavel acea îngăduință a creștinului față de toți oamenii, ca o virtute atotcuprinzătoare cu valoare de emblemă (Filip. 4, 5), care este în modul cel mai fericit tâlcuită de următorul îndemn paulin privind conduita creștinilor: „Să nu defaime pe nimeni, să fie pașnici, să fie îngăduitori, arătând întreaga blândețe față de toți oamenii” (Tit 3, 2). Blândețea este „cel dintâi rod al bunătații și iubirii aproapelui. Ea este o stare cumpănită și liniștită a sufletului, însoțită cu silința de a nu supăra și a nu se supăra de nimic”³³.

12. „Pașnic” (I Tim. 3, 3)

Porunca de a face pace se adresează tuturor, precum citim în Epistola către Evrei: „Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14).

Pacea întemeiată pe adevăr, dreptate și dragoste este cel mai mare bun social pentru oameni și popoare. Ea îmbunătățește condițiile de viață ale omului și înalță popoarele, aducându-le propășire și fericire. Profeții Vechiului Testament au descris împărăția mesianică a lui Hristos ca pe o împărăție a păcii și a dreptății, iar îngerii au cântat în noaptea Nașterii Domnului: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie” (Luca 2, 14). Slujitorul bisericesc trebuie să fie un om care biruiește cu pace gândurile rele, un om înțelept și fericit, un om care este umbrit de Harul Sfântului Duh, pentru că unde este pace, acolo este și Harul Lui Dumnezeu, și așa cum spunea Sfântul Macarie de la Optina: „numai Harul Lui Dumnezeu poate să facă inima omului sălaş permanent și sigur al păcii cerești, care este o parte a veșniciei.”

13. „Neiubitor de argint” (I Tim. 3, 3)

„Neiubitor de argint”, ἀφιλάργυρον³⁴ în greacă, înseamnă să nu iubească banii, să nu fie lacom și cu tendința de înavuțire. Teodoret remarca faptul că Apostolul n-a zis că preotul trebuie să nu aibă nimic, ci să nu iubească banii. Este îngăduit ca cineva să posede bani, dar să-i folosească precum se cuvine, să nu fie robii lor. Sfântul Pavel va arăta mai departe, consecințele nefaste ale iubirii de argint, „rădăcina” tuturor relelor, care îndepărtează pe creștin de la credința cea adevărată (I Tim. VI, 10) și-i primejduiește mântuirea (I Tim: VI, 9). Iubirea de arginți, lăcomia după bunurile materiale, numită și „arghirofilie, este o patimă omenească frecventă, dar în persoana preotului ea capătă o nuanță gravă, care dezgustă pe păstoriți și-i îndepărtează nu numai de preot, ci și de Biserică”³⁵. Preoția nu este o slujbă ca oricare alta. Cel ce consideră preoția o carieră, o sursă de venit sau un mijloc de trai cât mai comod și mai luxos, se înșală amarnic și dacă intră în preoție cu astfel de gânduri și preocupări, va deveni un om ratat care își va pierde sufletul său și-i va duce la pieire și pe alții, devenind

³³ Nicolae MLADIN ET AL., *Teologia morală ortodoxă*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 443.

³⁴ Maurice CARREZ ET AL., *Dicționar grec-român al Noului Testament*, p. 54.

³⁵ Petre VINTILESCU, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*, Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007, pp. 171-172.

pentru cei mai mulți pricină de osândă și de sminteală (Matei 18,6-7). Unul ca acesta nu va deveni niciodată un păstor bun, ci un simplu funcționar sau, mai bine zis, un năimit care nu intră în staulul oilor prin ușă, ci sare pe aiurea, căci nu vine cu gând sincer și devotat de a păstori turma, ci de a o exploata în beneficiul său personal (Ioan 10,1).

14. „Bine chivernisind casa lui” (I Tim. 3, 4)

În continuare (în vers. 4-5), Apostolul subliniază o idee foarte importantă pentru pastorală creștină, aceea că între poziția slujitorului bisericesc ca tată de familie și lucrarea sa de cârmuire a Bisericii, de păstor spiritual, nu există o linie de demarcație, ci, dimpotrivă, acestea nu sunt decât două aspecte ale uneia și aceleași realități. „Bine chivernisindu-și casa sa” devine criteriu al evaluării întregii lucrări pastoral-misionare a preotului. Comportarea fiilor săi este primul rezultat al reușitei sale misionare. „Că dacă cineva nu știe să-și rânduiască propria sa casă, cum va purta de grijă de Biserica lui Dumnezeu”

Familia preotului este un aluat care dospește întreaga frământătură, pentru că exemplul, mai mult decât cuvântul, convinge și transformă³⁶. Susținută printr-o atmosferă sacră în unitatea ei³⁷, familia este celula de bază a parohiei, ea trebuie să confirme prin faptă cuvântul, să întărească prin propriul exemplu ceea ce învață preotul, fiind nu numai factor de promovare a vieții religios-morale în parohie, dar și factor de coeziune socială, atrăgându-i în jurul ei pe ceilalți credincioși și determinându-i pe aceștia să lucreze pentru binele comun al comunității religioase în care trăiesc, dar și pentru împlinirea scopului existențial pentru fiecare, „dobândirea mântuirii”.

CONCLUZII

Acum, în vremuri destul de tulburi, în condiții de stres, agitație, stare de nervozitate, agresivitate și violență, împrejurări în care niciunul dintre noi nu mai are loc, timp, îngăduință, bunăvoință și înțelegere față de aproapele nostru, este necesar, mai mult ca oricând, ca slujitorul bisericesc să-și poată păstra pacea sufletului și implicit să fie făcător de pace cu semenii săi. Într-o lume dominată de violență verbală și fizică, un slujitor al lui Dumnezeu „blând”, „pașnic”, „nedeprins să bată” și „nebețiv” este ca o mângâiere pentru cei din comunitatea sa și ca o rază de speranță pentru cei care suferă în medii, unde patimile sunt scăpate din frâu, și tristețea este parcă interminabilă.

Slujitorii bisericești sunt chemați astăzi să-i hrănească cu laptele pur al credinței din sânul viu al Bisericii pe creștinii încredințați lor spre păstorire, pentru a dobândi anticorpi spirituali, sănătate spirituală, vitejie și o adevărată bărbăție, în lupta cu marea „ofertă” de ispite pe care le întâmpină la tot pasul. Astfel, „un bărbat al unei singure femei” poate convinge tinerii să urmeze calea sfântă a căsătoriei dintre un bărbat și o femeie, iar un om „veghe-tor”, „înțelept” și „cuvios” va putea învăța credibil pe păstoriții săi, să urmeze aceeași cale.

³⁶ Ion BUGA, *Pastorală: calea preotului*, Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Editura Sfântul Gheorghe Vechi, București, 1999, p. 66.

³⁷ Constantin GALERIU, „Familia preotului”, după <http://sfduh.3x.ro/p10.htm> (accesat la 09.12.2020).